

nego također zanimljiv i lijep. Na žalost, izdavač svoju seriju disertacija tiska veoma sitnim slovima, što traži dodatni napor čitatelja. Čestitam autoru što je kao svećenik mudro iskoristio vrijeme odobreno za postdiplomski studij i nadam se da u sadašnjoj službi direktora biskupijskog Caritasa prati društveni nauk Crkve iz konteksta nas katolika u ovoj multireligijskoj zemlji.

Mato Zovkić

120 GODINA TEOLOŠKOGA STUDIJA

Darko TOMAŠEVIĆ (ur.), *120. obljetnica Bogoslovije. Znanstveni skup povodom obilježavanja 120. obljetnice organiziranog filozofsko-teološkog studija na Vrhbosanskoj katoličkoj bogosloviji (Sarajevo, 16. listopada 2010.)*, Sarajevo: KBF Sarajevo, 2011., 288 str.

Ne kaže bez razloga latinska poslovice: *Habent sua fata libelli* – i knjige imaju svoju sudbinu. Knjige nema bez novca, jer se tiskanje plaća, ali ne uvijek i autorski rad. Ni bez dobre volje nema knjige, pa se u tom smislu traži izdavač. Ali, vratimo se glavnoj temi.

Pred nama je još jedna knjiga o sarajevskoj Bogosloviji. Prva je bila o njezinoj stotoj godišnjici (1890.-1990.), a ova druga je o

120-oj (1890.-2010.). Obadvije su tiskane u nizu *Studia Vrhbosnensia* koji je Teologija pokrenula prije 25 godina (1986.). Mali jubilej! U nizu je objavljeno 15 knjiga u ukupnom iznosu od 7.129 stranica.

Knjiga 120-e obljetnice Bogoslovije je 15-a u istom nizu; urednik je dr. D. Tomašević; izdavač KBF Sarajevo, 2011. godine i ima 288 stranica s 10 tema, predgovorom i brojnim dokumentima.

S iznimkom o umjetniku Otonu Ivekoviću, teme su predstavljene na studijskom skupu u sarajevskom KBF-u 16. listopada 2010. Tekstovi u knjizi slijede jedan za drugim bez svrstavanja u tematske cjeline, iako je povjerenstvo za pripremu skupa predviđalo sadržaj oko triju područja: akademsko, vjersko i društvenokulturno područje. Nije poznato zašto su u knjizi izostavljeni ti podnaslovi.

Promatrani kao cjelina za sebe, svi članci zaslužuju pažnju čitatelja. Prvi među njima je članak dr. Tome Vukšića o ulozi teološkoga fakulteta u državnim sveučilištima. Na 25 stranica teksta raspoređene su 4 teme s 4 podnaslova. Predstavljene su crkveni dokumenti o teološkom studiju, odnos teologije i sveučilišta, te odnos BH-zakonodavstva prema crkvenim učilištima. Zanimljivo je da je za manji entitet Teološki fakultet puni član sveučilišta, a u Federaciji samo pridruženi

(usput: Fakultet se u naslovu knjige i dokumentima naziva „članica“ a ne član?). Pri kraju članka su informacije o *Zakonu o slobodi vjere, te o Temeljnog ugovoru između BiH i Svete Stolice*, uz napomenu da bi on kao međunarodni ugovor „morao biti proveden“ (str. 44).

Na pitanje o ulozi biskupa u radu Teologije, odgovara prof. Juro Babić u tekstu od 11 stranica. Pripovjedački stil pisanja mu je tako tečan da je podnaslove smatrao suvišnima, možda zato da čitatelj sve pročita u dahu. Autor se prošetao od uloge biskupa oko formacije svećeničkih kandidata 10 nad/biskupija (+ BH-crkvena pokrajina) do ustanovljenja katehetskih škola, Katehetskog ureda, teoloških instituta, te od 2009. i Teološkoga fakulteta i drugih inicijativa „revnih i stamenih pastira“ (str. 59). Spomenuti su propušteni jubileji za 25, 50 i 75 godina Bogoslovije zbog nesklonih vremena (str. 49-50). Autor sam uviđa da mu je zadana tema „općenita i preširoka“, te se nije čuditi da se sadržaj članka nerijetko preklapa i ponavlja s pojedinim tekstovima objavljenim o stoljetnici Bogoslovije.

Opširna i zahtjevna tema dr. Nike Ikića, „120 godina u službi ekumenizma“, ima 38 stranica. Nije to lako ni pročitati, kamoli napisati. Mnoštvo podataka, imena, dokumenata, knjiga, časopisa, 14 pod/naslava i 79 fusnota koje

nerijetko zauzimaju pola ili gotovo cijelu stranicu. Ekumenska orijentacija nove crkvene pokrajine i Teologije, diskretno je uočljiva već u dokumentu *Ex hac augusta* (1881.), pa preko Strossmayera i Stadlera kao promotora ekumenizma do časopisa *Balkan* i pojedinih profesora Teologije. Ekumensko usmjerenje ima i časopis *Vrhbosnensia*.

O izdavačkoj djelatnosti Teologije s dosta uložena truda piše dr. Drage Župarić. O početnim izdanjima govori načelno, a od 70-ih godina prošlog stoljeća moguće je izdanja pratiti u kontinuitetu. Navode se pojedinačno nizovi, periodika, te posebna i glazbena izdanja (str. 116). Ovdje doznajemo da je knjiga: ukoričena tiskana publikacija od najmanje 49 stranica, s napomenom da slovo hvata misli, a papir ih čuva. Nova, elektronička knjiga može nestati pritiskom na tipku, a ona od papira ne može. Zato je knjiga trajna vrijednost (str. 115-117).

Slijede potom 4 rada iz umjetničkog i arhitektonskog područja: Ivana Udovičić o zidnom slikarstvu crkve; Andrea Baotić, neostilska sakralna oprema; Ibrahim Krzović, arhitektura Bogoslovije; te Vjeko Božo Jarak o radovima Otona Ivekovića u crkvi. Autori su članke obradili znalčki u struci i vrijedi s tekstom u rukama pažljivo i ponovljeno razgledati zdanje i njegove stilske značajke. Na žalost, stanje umjetnina

je „alarmantno“ i već dugo čeka „hitnu konzervaciju“ (str. 125). – Možda bi bilo dobro da su ovim tekstovima od 37 stranica pridodani i drugi sa sličnim temama, te uz već prikazane fotografije i skice na čak 65 stranica o crkvi, dodavši i preostale umjetnine iz zdanja, od toga prirediti monografiju. To tim više što u prikazu o 100-godišnjici Bogoslovije nema niti jednoga teksta o samom zdanju kao „jednom od najljepših primjera historicizma u Sarajevu“ (str. 125).

Pretposljednji rad u knjizi rad je prof. Ivana Macana i obrađuje filozofiju Franje Šanca (+1953.) i Miljenka Belića, profesore sarajevske Teologije. Šanc je u dva navrata bio 17 godina profesor u Sarajevu. Smatra se našim najboljim poznavateljem i tumačem Aristotela. Znanjem i pisanjem izazvao je veliko zanimanje osobito skolastičkih pisaca Europe.

Šancov učenik Miljenko Belić (+2008.) iz rodnog Đakova odlazi u Travničku gimnaziju gdje je zapažena njegova sklonost filozofiji koju je i studirao, osobito okrenut ontologiji i analogiji bića. Našazimo ga kao vrsnog profesora Teologije u Sarajevu nakon otvaranja 1969., a bio je i njezin rektor. Njegovo izvrsno poznavanje filozofije odvelo ga je na brojne međunarodne skotističke i tomiističke kongrese, npr. u Oxfordu, Edinburghu, Beču, Padovi, Sala-

manci, u Rimu, Napulju, Zagrebu. Svoja djela pisao je i na latinskom jeziku. Slaba utjeha današnjim studentima!

I konačno najdulji članak od 40 stranica dr. Josipa Dukića: „Odnos Krunoslava Draganovića i Joze Kljakovića“. Radi se o dvojici uglednih ljudi, prvi iz Brčkog, drugi iz Solina. Sudbina ih je povezala uz rimski kolegij sv. Jeronima kao izbjeglice nakon II. svjetskog rata. Draganović se bavio humanitar- nim, Kljaković umjetničkim radom, a obadvojica su bili dio i bez njih žestokih crkveno-političkih polemika u to doba. Stajališta su im se razila kad je 1963. u „Hrvatskoj reviji“ objavljen anonimni članak o našim biskupima na Saboru, potpisan *Vigilantibus iura*.

Teško je ne primijetiti da je Dukićev tekst sam za sebe dobro sročan, nudi brojne manje poznate informacije, te uvid u polemike i međusobne optužbe unutar poratne emigracije. Međutim, u članku je teško naći dodirnu točku s Bogoslovijom ili „organiziranim filozofsko-teološkim studijem“ – kako podnaslov knjige određuje njezin sadržaj.

Neka bude dopuštena još poneka primjedba o ovoj samim sadržajem, dobroj knjizi. Prije svega, za nju je čini se bilo kratko razdoblje od 20 godina nakon knjige o stogodišnjici. Neki se tekstovi mogu objaviti kao zasebne cjeline, kao: prikazi umjetničkih sadržaja crkve s dodatkom i o

ostalim umjetninama Bogoslovi- je; te o Fakultetu o kojem uvodni dio ima 14 stranica dokumenata bez popratnih dodataka i jedan samo načelni tekst, te dvije reč- nice u Predgovoru, gdje se Fakul- tet samo spominje.

Nadalje, knjizi nedostaju još neke teme makar na nekoliko stranica, a evo barem dvije. Prva se odnosi na nedostatak članka o ulozi časnih sestara koje su go- dinama radile u Bogosloviji daju- ći svoj doprinos funkcioniranju ove ustanove. Druga tema se tiče doprinosa Bogoslovije u ratnom okruženju Sarajeva 1992.-1995. Na stotine osoba tu je danima nalazilo sigurnost među debe- lim zidovima; te zahvaljujući Na- pretku i Bogosloviji podijeljeno je 403.000 obroka, druge hrane i lijekova komu god je trebalo, a svima je trebalo. Sarajevo to ne zaboravlja, a u knjizi je zaborav- ljeno – kao da nije ni bilo.

Uporaba knjige bila bi olak- šana da su na kraju načinjeni indeksi imena i pojmova, što je uobičajeno za ovakvu vrstu publi- kacija.

Konačno, unatoč svim nave- denim dobronamjernim primjed- bama, knjiga je vrijedan svjedok i spomen jednog vremena Vrhbo- sne. Autorima tekstova i prire- đivačima ostaje priznanje uz već spomenutu poslovicu: *Habent sua fata libelli!*

Tomislav Jozić

NOVO IZDANJE TOMIĆEVA KOMENTARA *OTKRIVENJA*

Celestin TOMIĆ, *Otkrivenje. Ko- mentar. 2. izdanje o petoj obljet- nici smrti autora*, Zagreb: Veritas, 2011., 399 str.

Kao što podnaslov govori, Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca izda- la je o petoj obljetnici smrti svo- jega člana dr. Celestina Tomića (1917.-2006.) njegov egzegetski komentar *Otkrivenja* koji je prvi puta objavljen 1997. Autor je bio profesor Staroga zavjeta na Ka- toličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu od 1953. do 1988. te dugogodišnji suradnik mjeseč- nika *Veritas* koji izdaju Hrvatski konventualci. Plod te bibličarske djelatnosti je niz od dvadesetak knjiga o različitim temama Staro- ga i Novoga zavjeta te tri klasična priručnika za studente teologije (*Pristup Bibliji; Poruka spasenja Svetog pisma Starog zavjeta; Sa- vao Pavao*).

Kvalitetna novost ovog izda- nja je „Predgovor“ Bonaventure Dude (str. 5-14) koji je za svoje studente na KBF-u u Zagrebu iz- dao skripta *Iz Apokalipse* god. 1966. te pri završetku svoje pro- fesorske službe zaželio i sam na- pisati komentar Otk, ali živeći u Zagrebu nije mogao doći do knji- ga i članaka koje je smatrao nuž- nima. U ovom Predgovoru vrlo živahno predstavlja Otkrivenje